

Nødvendigheden af at føie hurtige og kraftige Foranstaltninger til Hørav- lens Fremme her i Landet, saafremt den ikke i sin Tid skal ophøre.

(En Erklæring til det kongelige General-Toldkammer og Commerce-Collegium.)

Under ovenstaaende Dverstrift er i Tidsskrift for Landoeconomien Nye Række Sde Bind aftrykt en Indstilling, som Direktoratet fandt sig foranlediget til den 3die November 1846 at indsende til det høie Collegium, og hvori gjøres opmærksom paa, at der fra Regjeringens Side maa tages kraftige Foranstaltninger til Hørav lens Fremme her i Landet, saafremt den ikke skal komme til at lide for meget eller muligens aldeles ophøre, formedelst det meer og meer overhaandtagende Brug af maskinspundet Hørgarn, hvortil ikke kan anvendes Hø af saadan Bestaffenhed, som den i Almindelighed avles og bearbejdes her. Collegiet har i den Anledning indledet en Correspondence med det kongelige Danste Landhuusholdnings-Selskab, nærmest for at erfare, om fra Sammes Side maatte kunne fremsættes et hensigtsmæssigt Forslag til den Naade, hvorpaa der af Industrifondet kunde ydes Understøttelse til at fremme en Industrigreen, hvis Vigtighed for Staten Collegiet tilfulde erkjender.

Collegiet tilstillede derpaa under 23 November f. A. det kongelige Fabrik-Direktorat en fra Landhuushold-

nings-Selskabet foreløbigen modtagen Skrivelse af 10de Juni, ledsaget af en Extract af et fra en Godseier indgiven Forslag til at fremme Høravlen, samt en under 15de November næstefter modtagen Continuations-Skrivelse, hvormed fulgte Extracter af Erklæringer fra Hørbereber G. Schroll paa Lyffenssæde, fra forhenværende Forpagter paa Rjøng nu paa Gauns Sørensen i Forening med forhenværende Hørmester paa Rjøng G. Schroll, samt fra Capitain-Lieutenant Sandholdt, og forlangte herover Direktoratets Erklæring.

Da de Direktoratet tilfillede forskjellige Erklæringer ofte ere hinanden saa modstridende, at deraf ikke kan udledes noget for Høravlens Fremme sikkert Resultat, fandt Direktoratet sig foranlediget til at henvende sig til Fyens Stifts patriotiske Selskab, til Hørbereberne Edsberg og Ullum i Odense, og til Fabrikør Grove, om at meddele saadanne Oplysninger, som kunne lede til at erholde en bestemt Mening, om hvad der kan bidrage til at fremme Høravlen her i Landet. Direktoratet har ogsaa derom henvendt sig til en Mand i Randers, som tidligere har viist, at han meget interesserede sig for Høravlen, men har ikke af ham modtaget nogen Oplysning.

De Oplysninger, som især ønskedes, vare:

a) Om Høravlens Tilstand for Tiden, om den er i Aftagende eller i Tiltagende?

b) Om Høravlerne ere villige til mod antagelig Priis at sælge deres Hør paa Roden?

c) Om der kan ventes nogen gavnlig Indflydelse paa Høravlen, saafremt duelige Høravlere og Hørberebere

boesættes, for at gaae den høravlende Landmand tilhaande med at behandle Hørrer rigtigere?

d) Saa fremt dette besvares bejaende, kan da opgives Maaden, hvorpaa en saadan Høravler og Hørbereber kan vorde bosat, eller er der muligen nogen Landeieendomsbesidder, som vil modtage en saadan Mand?

e) Har det massinspundne Garn havt nogen Indflydelse paa Huusflids Værningen? Kjøbe de, som ellers have avlet Hør, nu massinspundet Garn til eget Brug?

Forinden Direktoratet skrider til at afgive den befalede Erklæring, tillader det sig at forudstikke de Oplysninger denne Sag vedkommende, som ere fremkomme ved de saavel af Collegiet, som af Direktoratet indhente Esterretninger, og troer, at dette rigtigst kan stee, ved fuldstændigen at meddele det Kongelige Landhuusholdnings-Selskabs Skrivelse af 10 Juni f. A. og ved at lade Extracter af de andre Erklæringer ledsage denne som Anmærkninger.

"Efterat Landhuusholdnings-Selskabet nylig har fra sine Agerdyrknings-Commissioner modtaget deres Yttringer i Anledning af den med det Kongelige General-Toldkammer og Commerce-Collegii behagelige Skrivelse af 16de Novbr. f. A. til Selskabets Betænkning sendte og hermed tilbagefølgende Forestilling fra Etatsraad og kongelig Fabrikdirekteur Rawert om Nødvendigheden af, at der fra Regjeringens Side tages kraftige Forholdsregler til Høravlens Fremme, har man, tildeels med Hensyn til nogle ved denne Leilighed udtalte afvigende

Anskuelse, anseet det rettest, endnu at conferere med enkelte Mænd, som her i Landet have befattet sig med Høraavl og Hørbereidning i det Større deels om Sagen i det Hele, deels og fornemmelig om de Forslag, som ere fremkomne under dens Behandling i fornævnte Commissjoner.

Imidlertid har man ikke villet udsætte foreløbigen at meddele velbemeldte Collegium de væsentligste Resultater, hvortil Sagens Derveielse hidtil har ført, og som bestaae i Følgende:

En udstrakt Høraavl kan almindeligviis ifkun trives og give lønnende Udbytte, hvor Befolkningen er saa stor, at den dertil fornødne Arbeidskraft Hayes billigt, og uden Savn for Agerbruget i det Hele, og hvor Jordbruget derhos har hævet sig til et saadant Trin, at man uden at svække Jordens Kraft kan indlade sig paa Dyrkningen af en saa stærkt udtærende Plante, som Hørrøen, der selv ingen Gjødning afgiver. Ingen af disse Dele gjelder i fjerneste Maade for Danmark, hvorfor Høraavlen her indtager en aldeles underordnet Plads, ja endog er enten aldeles opgivet paa de enkelte Steder, hvor den blev drevet i større Omfang, eller dog, som Følge af de stigende Kornpriser, betydeligt er indskrænket f. Ex. i det nordlige Volland. Saalænge disse vedblive at staae paa et saa høit Standpunkt, ville vore Landmænd endmere finde sig opfordrede til at foretrække Kornavlen, og befoftelige Foranstaltninger til Høraavlens Fremme maatte i et saadant Tidspunkt ansees som ubetimelige."

Sørensen og C. Schroll. For Besiddere af smaae Lodder paa 2—12 Tønder Land vil Hørens Dyrkning og dens Bearbejdelse om Vinteren, naar den drives paa rette Maade og ved Hjælp af Huusmænds Familier, altid afgive i det Mindste ligesaa stort reent Udbytte som Kornavl. — De ere imidlertid enige med Selstabet, i at Høravlen er i Aftagende.

Capitain Sandholdt. Høravlen maa kunne lønne sig ligesaa vel i Danmark, som i Udlandet, hvad navnlig Irland viser, hvor Kornpriserne ere saa høie.

Fyens Stifts patriotiske Selskab. Høravlen, der i Almindelighed af Landmanden drives til eget Forbrug, har ikke aftaget, men befinder sig i det Hele paa samme Standpunkt, som for nogle Aar tilbage; i Sammenligning med tidligere Aar har den endog tiltaget, saavel ved at der avles et større Produkt paa samme Areal, der er en naturlig Følge af Agerbrugets Opsving, samt af at der udsaaes mere, paa Grund af at Forbruget ved stigende Velstand og den forøgede Folkmængde betydelig er tiltaget, som ved at Qualiteten er forbedret: der udbringes nemlig et større og bedre Produkt Hør og Frø af samme Areal. At dette sidste er Tilfældet, derom troe vi ikke der kan opstaae nogen Tvivl.

Edsberg og Ullum. Høravlen holder sig omtrent paa et og samme Standpunkt.

"Hvorvidt Danmarks klimatiske og andre lokale Forhold begunstige Produktionen af Hør tjenlig for Maskinspinderier, har desuden Erfaringen neppe endnu tilstrækkeligen godtgjort, og da, som anført, de iøvrigt vigtigste Betingelser for en udvidet Høravl ikke ere eller i lang Tid kunne ventes at være forhaanden her i Landet, vil Udbygningen til, at der her skulde ved Siden af den hjemlige Pinned-Industries Opretholdelse blive produceret Hør i saadan Mængde og af saadan Qualitet, at Maskinspinderierne derved tillige skulde kunne forsynes, i alt Fald være meget fjern, især naar derhos betæn-

tes, at Høravlen her i Reglen er indskrænket til de mindre Landeiendomme, og selv paa disse vil den ikke kunne ventes eller ønskes drevet i stort videre Omfang end til Huusbehov."

G. Schroll paa Lykkensæde. Den sagkyndige Jrlænder, som i 1842 reiste omkring med Fabrikør Grove, betegnede adskillige ham foreviste Prøver af dansk Hør som gode og tjenlige til meget fint Spind. Schroll kan ikke indrømme, at velbehandlet dansk Hør skulde være uskiftet til Maskinspind, men troer, at Jngen kan staae sig ved at levere Hør til saa lav Priis, som den, det herværende Maskinspinderi giver.

Fabrikør Grove. Hør, avlet her i Landet, kan spindes paa Maskiner ligesaagodt som Hør avlet i hvilket som helst andet Land; men Haandarbeidet, saaledes som det her udføres, foraarsager, at den savner den Styrke og Keenhed, som udfordres til godt Garn. Dette er Aarsagen, hvorfor Maskinspinderiet ikkun kan betale en lav Priis for dansk Hør; ofte kan det ikke modtage den til hvilkensomhelst Priis. Naar Rødningen og Haandstjætningen har været som den bør, kan Dansk Hør ofte være meget god, men Haandstjætningen gjør den for kostbar for en Fabrik.

"Hørens Dyrkning og Produktets videre Tilberedning og Forarbeidelse burde vel helst drives hver for sig, især hvor der er Tale om at tilveiebringe god Handelsvare; men Bonden vilde — hvad Erfaringen tildeels har vist i Randers Amt — neppe være synberlig tilbøielig til at dyrke Hør til Salg paa Roden, eller til for egen Regning at levere den til Hørbereidnings-Anstalter."

Fyens Stifts patriotiske Selskab. I Almindelighed kan Landmanden ikke antages at ville dyrke Hør til Salg paa Roden, da hans Gjødningskraft derved forringes, uden at han endnu finder tilstrækkelig

Rilder til dennes Erstatning paa anden Maade; der maa ikke alene findes solide Kjøbere i Nærheden, men ogsaa et tilstrækkeligt Antal, for at den fornødne Concurrence kan være tilstede, saa at Sælgeren ikke risikerer at beholde Produktet, han ikke kan overkomme selv at behandle. Derimod er det en Selvfølge, at endeel Jorder ere i den Kraft, at de meget godt kunne taale at frembringe Hør, og mange Gaarde have et Tillæg af Enge, som gjøre dem skikkede til at afgive Grøder af Handelsplanter. Det er ei heller ualmindeligt, at Jorder blive besaaede med Hør og Aolen overladt til en Hørbereeder, som enten giver bearbejdet Hør i Bederlag eller Penge. Overalt er det vist, at deels mindre Jordbrugere, som trænge til Penge, stundom ville sælge deres Hør paa Roden, og deels at større Landmænd have besaaet en eller anden Lod i deres Mark, som for Diebliffet var ude af den almindelige Drift, med denne Sæd, og siden ønsket den solgt. Og da nu Kapsavlen synes at have ophørt, forekommer det os sandsynligt, at flere ville forsøge Hør dyrkning og foretrække Salg, da Behandlingen kræver særegent Lokale, Redskaber og Udsætningsforbindelser, og bedst udføres af dem, som kunne aldeles hengive sig til denne Bestjæftigelse.

Edsberg og Ullum. Hør dyrkere ere i Almindelighed meget villige til at sælge Hørstraaet i grøn (urodet) Tilstand, at domme efter hvad der før har været os tilbudt; men da vi for Tiden af flere Grunde have ophørt med denne Handel, nemlig af Mangel paa Plads eller tilstrækkeligt Lokale og beqvem Rødeplads, og formedelst den betydelige Capital, som i længere Tid skal staae ufrugtbar i Samme, og da ellers Ingen besatter sig med Indkjøb af dette Produkt, er der for Tiden intet at sige i saa Henseende, hvorimod vi af rødet Hørstraa have kjøbt nogle enkelte Partier i afsvigte Efteraar.

Som Tillæg, til hvad er bemærket i Direktoratets Skrivelse af 3die Novbr. om Edsbergs og Ullums Hørbereednings-Anstalt*), kan tilføies, at det Haab, som deri yttredes, at i 1846 skulde erholdes endnu større Resul-

*) Tidsskrift for Landøkonomi, ny Række, 8 Bind p. 495.

tat af Tilberedning for egen Regning, er glippet, da der fra 20 Septbr. 1846 til 4 Septbr. 1847 iffun er skjættet 25,695 $\frac{3}{4}$ $\text{\$}$ Taver, som er 5226 $\text{\$}$ mindre end Aaret forud, hvorimod af Avlen for 1847 er skjættet fra 6 Sept. f. A. til 8 April d. A. 34,865 $\text{\$}$ Taver i 917 Arbejdsdage, hvilket giver et Gjennemsnit af lidt over 38 $\text{\$}$ pr. Mand daglig. Blaarmaskinen har i samme Tidsrum behandlet 16,843 $\text{\$}$ Blaar i 196 Arbejdsdage, hvilket giver et Gjennemsnit af næsten 86 $\text{\$}$ pr. Dag, dog at bemærke, at Arbejdstiden iffun er 8 Timer daglig saavel for Skjætteerne, som for Blaarmaskinen; den vrigge Tid medgaaer til at sætte Hørstraa i Døn, rømme op, bringe til og fra Maskinen, m. m. — Formedelst den korte Tid denne Maskine har været i Gang, kan dens Virkning paa Hørproduktionen endnu ikke spores, men Blaarene finde udeelt Bisald, og af den betydelige Mængde Hør, som allerede er leveret fra Etablisementet, have alle Eierne forlangt Blaarene behandlet paa Maskinen, og yttret dem særdeles vel tilfredse med Produktet. Forhen blev Værket drevet af 2 Heste, nu af 5; 2 Mestere og 16 Mand ere dagligen i Arbejde. Det var paatænkt, saafremt Søgningen tiltog som hidtil, at give Anlægget en meget større Udvidelse, og dertil at anstaffe en Dampmaskine paa 12 Hestes Kraft; men den ene af Interessenterne, Edsberg, er siden den Tid død, og hermed er Udvidelsen sat i Bero. — Formedelst den kostbare Folkeløn har Høravlen for Etablisementets egen Regning ikke været betydelig. I det Hele er udsaet i 1847 $9\frac{1}{2}$ Td. Hørfvø til Hælv.

I hvert Tilfælde maa det paatvivles, at Dpretelsen af egentlige Factorier for Kjøb af Hørstraa paa belgisk Viis nu vilde føre til heldige Resultater. Først naar Hørindustrien var bragt paa en bedre Fod, saa at Produktet opnaaede en større Værdi, og det som Folge heraf maatte vise sig fordeelagtigt, at Hørren indrømmedes en vigtigere Plads i vort Agerbrug, turde det være tilraadeligt, at deslige Etablisementer begrun-

des; men under den i vor Tid saa vakte Foretagelses-
aand vilde de da ogsaa, naar de fremvorte af en sund
Kod, trives og bestaae uden bekostelige og kunstige Be-
skyttelsesmidler fra det Offentliges Side."

G. Schroll paa Lykkensfæde antager, at det at
etablere Hørhandlere paa den Maade, at Kjøberen be-
sørger Rustningen og alt øvrige Arbeide ved Hørrn,
har her store, næsten uoverkommelige Vanskeligheder; thi
det er i Almindelighed smaae Pletter med Hør som til-
bydes, og det Arbeide, som hermed foresalder, bliver, især
naar Høragrene ligge adspredte, uoverkommeligt. Steer
Handelen paa Wilkaar, at Sælgeren besørger Rustningen,
vil Hørberebderen sjældent staae sig herved. De fra Lykkens-
fæde udgaaede Hørberebdere indlade sig ikke gjerne paa at
kjøbe Hørstraa paa Marken hos Andre til Bearbejdning,
saalænge de kunne faae Jord til Hørsæd eller anden Hør-
tjeneste, da denne Handel er forbunden med megen Risiko,
og man desuden er tilbøielig til at fordre høiere Priis
for Hørstraaet, end der billigen kan gives.

Capitain Sandholdt bemærker, at det vilde meget
fremme Høravlen, naar her fandtes saadanne Hørhand-
lere, som i Belgien, saa at Landmanden saavel paa
større som mindre Gaarde kunde sælge sin Hør paa Ko-
den eller urødet.

Efr. hermed Slutningen af det Tjyeste patriotiske
Selskabs sidstovenansførte Bemærkninger og Edsbergs og
Ullums paafølgende Erklæring.

"Saaledes som Høravlen her sædvanligen drives,
medfører den unægteligen snarere Tab end Fordeel i
pecuniair Henseende, forsaavidt den giver et meget
ringere Udbytte, end den ved en bedre Fremgangs-
maade var istand til at yde. Denne Mislighed er
saameget mere at beklage, som Vigtigheden af en
efter de locale Forhold aapasset Høravl gjor sig gjel-
dende med særdeles Hensyn til Kinnedhuussiden, hvis

Standpunkt iblandt en Egns Landboere, efter Erfaringer fra mange Steder, pleier at være væsentligen afhængig af den Udbredelse Høravlen har vundet i Egnen. Fra denne Side betragtet fortjener Høravlen vistnok allerede særdeles Dpmærksomhed, i det den deraf betingede stadigere Vinne-Huusflid maa ansees som et stort Gode, fordi den ytrer en saa gavnlig Indflydelse paa Landalmuen, baade ved at foranledige at Tiden, især om Vinteren, anvendes bedre og ved at forsyne Huset og Befolkningen med fornødent Vinne, hvorved atter hele Standens Velvære og Sundhed mærkeligen befordres, saa at, blandt Andet, Hudsygdomme angives at spores sjeldnere i de Egne, hvor Høravl og Huusflid høre hjemme.

Fornemmelig i Betragtning heraf turde det ansees ønskeligt, om Høravlen fremdeles skjænkedes Regjeringens Omsorg og en efter Omstændighederne afpasset Understøttelse, for at det derpaa anvendte Areal og Arbeide kunde bringes til at fremstafte et saa godt Produkt, som det efter den i andre Lande vundne Erfaring er muligt. Der er i saa Henseende af nogle Medlemmer af Algerdyrknings-Commissionen foreslaaet, at der for det første burde forsøges, hvad der lod sig udrette ved:

1) at indforskrive nogle saa duelige belgiske Hørbere, for at disse kunde vejlede og assistere Hørdyrkere og Hørberedere her i Landet. Naar der fra Belgien hidkom 2 eller 4 saadanne Arbeidere, hvis Ophold her kunde indskrænkes til et Par Aar, formenes, at de helst burde sættes i Virksomhed i de Egne, hvor

Hørvæsen især har fundet Indgang, nemlig i Odense og Randers Amter, af hvilke hvert burde erholde 1 eller 2, som da kunde beskæftiges hos de Mænd, der attraaede deres Bistand. Da Sproget vel i Forstningen vilde lægge nogen Hindring iveien for disse fremmede Arbejderes Veiledning, var det ønskeligt, om de tillige forstode eller talte Tydsk.

2) at understøtte Indlandets duelige Hørberebere med Laan eller Forstjud til Driftskapital, hvortil flere af dem antages at være trængende, for at deres Virksomhed kunde opnaae en passende Udvidelse. Slige Laan formenes at kunne for det meste sikkres ved Pant i Bedkommendes Eiendom.

Derhos har et af Commissionens Medlemmer henstillet til nærmere Derveielse en anden Foranstaltning til Sagens Fremme, nemlig Udsendelse til Belgien af et Par i Hørens Behandling vel øvede Bønderkarle, maastee helst Huusmændsønner, een fra hvert af de nævnte Amter, og som skulde ledsages af en dannet og i Hørvæsenet kyndig Landøkonom. — Nogle af Commissionens Medlemmer have subsidiairt tiltraadt dette Forslag, som Noget, der kunde bidrage til at ophjælpe Hørrproductionen til Hjemmebrug; dog have de formeent, at denne Foranstaltning kunde opsættes indtil Sagen var nærmere indledet og forberedet ved Sværksættelsen af de ovenanførte, uden tvivl mindre bekostelige Forholdsregler.”

G. Schroll vil, at saafremt belgiske Hørberebere indkaldes, da maatte de enten tjene som Hørvæsenforstandere paa Gaarde, hvor der dyrkes Hør, og her danne

Lærlinger til at blive duelige Hørberedere, eller og selvstændigt etableres, for ved deres Exempel at indvirke paa Egnens Hørbyrkere. At disse Belgiere skulde reise omkring som Læremestere, vilde ikke føre til Maalet; thi Hørens Behandling fordrer Haandelag og Færdighed, samt megen Sands for Orden, altsammen Noget, som ifkun kan erhverves ved lang Ovelse. Helst burde maafee en Belgier anbringes paa Lykkenssæde, hvor han formeentlig kunde gavne meest ved at vejlede de derværende Hørberedere, som snart vilde opfatte og efterligne hans afvigende Methode. Men er det derværende Institut, hvad det bør være, vil Belgiernes Indkaldelse muligt være overflødig, indtil Søgningen til Maskinspinderier viste, at den belgiske Methode aldeles burde indføres og at denne i det Væsentlige afveeg i meer end i at opgive Frøavlen, samt at de øvrige muligt tilstedeværende Mangler vare til at hæve, og ikke havde sin Grund i den langt tilbagestaaende Cultur og i andre locale Forhold.

Ifølge Schroll's Formening kunde ønskes:

- 1) at Landmanden, saavidt muligt, selv producerede sin Hør og havde noget deraf til Salg;
- 2) at Huusmænd og Indsiddere dannes til Hørskjættere, som i Forening med Landmandens egne Folk kunde beskæftiges med Hørberedning om Vinteren, efterat Sæden er optorsten;
- 3) at der i alle bedre Egne fandtes Hørberedere, som nok vilde oplære hine Huusmænd og Indsiddere, og derhos kunde gavne Landmændene ved deres Bistand og Exempel;
- 4) at der paa Middelgaard af passende Størrelse blev drevet Høravl i videre Omfang og fabrikmæssigen; hertil vilde udførdres øvede Folk og desuden hos Eieren eller Besidderen fornøden Driftscapital og Kyndighed;
- 5) at der, saafremt det befindes at Lykkenssædes Institut ikke svarer til sin Bestemmelse, oprettes et andet Høravlings-Institut, som præsterer, hvad af et saadant kan fordres.

Sørensen og C. Schroll. Skal Høravlen tilbørligen fremmes, maa nødvendigviis saavel Regjeringen som Godseierne kraftigen tage sig af Sagen, navnlig ved at understøtte dygtige Hørbereidere, saa at de kunne etablere sig og erholde Jordblodder af bedste Bonitet paa 6 til 12 Tønder Land, samt Huus paa circa 20 Fag, og paa Steder, hvor tjenligt Vand findes til Rødning. Fandtes saadanne Hørdyrkere rundt om i Landet, vilde Høravlen heldigst udbrede sig, og snarest naae til det Trin, hvorpaa den staaer i Holland og Belgien. Store Dffre vilde ikke være fornødne dertil; thi efter 1 til 2 Aars Forløb kunde disse Hørbereidere staae ved at svare en passende Afgift for Bygning og Jord. Men, forsaavidt de manglede Driftscapital, var det ønskeligt, om Regjeringen kom dem til Hjælp med Laan, for hvilke de dog burde stille Sikkerhed, hvorhos saadanne Laan succesfve maatte tilbagebetales. Slige Hørbereidere vilde tillige blive Hørandlere; thi de vilde ligesaa gjerne kjøbe Høstraaet, som berebe det for Andre. — Den belgiske Methode er i det Væsentlige ikke forskjellig fra den, der læres paa Lykkensåde og Rjeng, og de derfra udgaaende dygtige Hørbereidere vilde let kunne udøve, hvad der vedkommer deres Fag. — At indforfrive fra Belgien nogle Hørbereidere til Odense og Randers Amter er vist gavnligt. Den til Maskinspind tjenligste Hør er ogsaa den bedste til Huusfliden.

Fyens Stifts patriotiske Selskab er overbevist om, at Hørbereideres Bosættelse vil gavne deres Omegn ved deres egen Virksomhed, ved Exemplet, ved at indøve Personer, som siden kunne benyttes af Landmanden, eller forsaavidt de besørge Arbeidet for denne; men at det vil være uden Nytte at ansætte dem til at gaae tilhaande eller give Raad, hvilket kun yderst sjældent vil blive benyttet, især naar derfor skal gives Betaling. Landmanden, som i Regelen ikkun vil avle den Hør, han selv forbruger, kan ikke faae Tid til at iagttage den Nøisagtighed med samme, som af en saadan Hørbereider maa blive forestrevet; dens Behandling bliver for ham en underordnet Gjenstand, og maa ofte tilfidesættes for min-

dre vigtige Forretninger; han vil derfor ikke let bevæges til at iagttage, hvad der bliver anordnet, og som sigter til Mere end det Maal, han selv har for Dje; han vil ordne sine Ting efter sin Leilighed og helst overdrage sin Hørs Pasning til den, der isærdeleshed har lagt sig derefter. Ei heller vil han altid kunne benytte slige Raad, med mindre han selv personligen har givet sig af med Hørberedning, og da maa han henregnes til Hørbereder og ikke til Landmands-Standen i Almindelighed. En Hørbereder bør selv have en mindre Bopæl, saaledes som de allerede for endeel foresindes, enten saaledes, at han kan holde 1 à 2 Heste, eller være som Huusmand med eller uden Jord, hvilke sidste nærmest maatte antages at ville afgive sig med Behandling af Andres Hør. Indkaldes belgiste Høravlere bør de anbringes hos Mænd, som dyrke Hør til Salg af nogen Betydenhed, som have en Hovedindtægt af denne Art, og selvfølgelig ere meest inde i Behandlingen, og derefter ogsaa bedst kunne have Fordeel af sliq en Foranstaltning, medens disse Folks Ansættelse hos Andre ikke vilde kunne bevirke nogen Nytte for det Almindelige.

Capitain Sandholdt. Det, som mangler os her er: Betyggelse for Affætning af Hørrn, duelige Hørbyrkere og Hørberedere, som kunne give Anviisning og Exempel — Forstud til Dplærelse, til Dpjsøb af Hør paa Roden eller af tørret Hørstraa — Spinderier, som kunne kjøbe Hørrn paa Markederne — og Bæverier, som igjen kunne kjøbe Garnet fra Spinderierne. — Til at afhjælpe disse Mangler og søge Forholdene ordnede bør Regjeringen virke med Kraft, og ei stye store Dpoffrelser, hvilke ei bør ændses i en vigtig Sag, og paa en Tid, da Regjeringen beredvilligen understøtter andre almecennyttige Foretagender. Sagen bør derfor med Barme anbefales Dens Dmsorg. Der bør udnevnes en combineret Commission, bestaaende af kyndige Vinnebvævere, Hørberedere, samt Selskabets Commissioner, for paa det noieste at overveie alt og dernæst udkaste en fuldstændig og detaileret Plan.

”Ubekjendt med Størrelsen af den Sum, som vilde

funne forventes at blive disponibel til denne Gjenstand, kan Selskabet ikke bedømme, hvorvidt velbemeldte Collegium maatte see sig istand til at gaae ind paa noget af de saaledes fremsatte Forslag, hvad vi derfor ganske maae overlade til Sammes nærmere behagelige Afgjørelse, i det vi alene indstrænke os til endnu at bemærke, at ifølge Alt hvad i Sagen foreligger, frembyder sig ingenlunde, i det mindste for Tiden, nogen tilstrækkelig Anledning for Regjeringen til at gjøre saa store Opoffrelser i den omhandlede Retning, som Etatsraad Nawerts Forestilling synes at tilsigte.”

Efterat have forudskiftet ovenstaaende Uddrag af de forskjellige denne Sag vedkommende indhentedede Erklæringer, skal Direktoratet gaae over til at opfylde den det under 23de Novbr. f. A. givne Befaling.

Til Landhuusholdnings-Selskabets Bemærkning, at de Forhold, som udfordres, for at en udbredt Høraavl kan finde Sted, ikke ere tilstede her i Landet, maa Direktoratet, foruden at henvise til hvad Sørensen og C. Schroll og Sandholdt dertil svare, anføre den svenske Provinds Wangermanland som et Exempel, hvor findes en saa udbredt og fortrinlig Høraavl, at den ikke alene nærer den saa betydelige Vinnehusflid, som der er, men ogsaa afgiver et stort Overskud til andre svenske Provindsers Forsyning, og dog kan Wangermanland hverken i Befolkningens Størrelse, eller i Agerbrugets Standpunkt maale sig med Danmark.

Hvorvidt det kan lønne sig under Kornprisernes

nuværende høie Standpunkt at dyrke Hør, hvilket benægtes af Selskabet, maa overlades til enhver Landmand at bestemme, naar han sammenligner den Indtægt, han har af sin Kornmark, eller sit Meieri, med nedenstaaende Indtægt af circa $3\frac{1}{2}$ Skp. Land, besaaet med Hør paa Brønsholmsdal, som findes anført i en i disse Dage af den derværende Fabrikør Drloff Andersen udgiven „Kort Veiledning til Hørdyrkning.“

„Af 4 Skpr. rigaiff Frø, udsaaet her paa Fabriken i et Areal af 6000 □ Alen, udkom en Bægt af 86 LW 12 W Straa; af 4 LW 5 W Straa erholdtes 1 LW reenskjættet Hør; og 1 LW har givet 10 $\frac{1}{2}$ W finheglet Hør og 5 $\frac{1}{2}$ W Blaar. Sammenligner man nu disse forskellige Resultater, som Erfaringen har viist, saa vil man ret see, hvorledes Hørens gode Dyrkning og Behandling betaler sig; efter 1 Skp. Udsæd erholdtes nemlig af:

Proven a.	1 LW	1 W	skjættet Hør,
b.	=	— 14 $\frac{1}{2}$ —	— —
c.	=	— 15 $\frac{1}{2}$ —	— —
d.	1	— $\frac{1}{2}$ —	— —
Forstraad Bjørnsens Prøve	5	— 4 $\frac{1}{3}$ —	— —
Fabrikens egen Avl	5	— = —	— —

Med Hensyn til hvorledes Hørdyrkningen betaler sig, kan jeg anføre, hvad vor egen Avl her paa Fabriken desangaaende har lært os. Af de 4 Skp. Udsæd paa 6000 □ Alen erholdtes omtrent 20 LW skjættet Hør, som gave 12 LW finheglet Hør, og 7 LW Blaar.

Anslaaer man Hørens Værdi til 2 Mk. 8 β. og Blaa- renes til 1 Mk. Pundet, da har	
man for Straa	98 Rbd. 4 Mk.
Desuden erholdtes 10 Skp. velrenset	
Fros, fortrinligt til Udsæd, à 9 Mk.	15 — — —
	113 Rbd. 4 Mk.

Herfra afgaaer:

Indfjød af Fros, 4 Skp., à 13 Mk. 8 β.	9 Rbd. = Mk.
Rustning, Knevlung, Tærstning og	
Kensning	12 — — —
Fabrikens Arbejdsomkostninger for 20	
℥ à 8 Mk.	26 — 4 —
Heglingen 3 Mk. pr. ℥	10 — — —
Tilsammen	57 Rbd. 4 Mk.

Altsaa er Jordafgiften eller Nettooverskuddet 55 Rbd. af omtrent 3½ Skpr. Land."

Hvad angaaer Danmarks klimatiske og lokale Forhold, have saavel Fabrikker Grove, som den irlandske Hørbereeder, der rejste med ham, derom afgivet en Erklæring, som viser, at disse ikke ere til Hinder for god Høraavl; Direktoratet kan heller ikke indsee, i hvilken Henseende disse Forhold skulle være i Veien for her i Landet at producere Hør til Maskinspind.

At Bonden i Fyen ikke er uwillig til at sælge den af ham avlede Hør enten paa Roden, eller i urødet Tilstand, derom vidner Fyens Stifts patriotiske Selskab og Exemplet hentet fra Edsbergs og Allums Hørberegnings-Anstalt. At Bonden i den sydvestlige Deel af Sjælland heller ikke har været uwillig dertil, derom vidner Exemplet fra Debjerggaard, hvor Kjøbet

af urøddet Hørstraa, medens denne Eiendom tilhørte Regjeringen, meget bidrog til at fremme Høravlen i Omegnen; men ligesom Dyrkjøbet standsede, standsede ogsaa Høravlen.

At Landmanden, i det Mindste i den sidst her omhandlede Egn, heller ikke vilde være uvillig til for egen Regning at levere Hørstraaet til Hørberegnings- = Anstalter, derom vidner iblandt Andet nedenstaaende Uddrag af Sørensens og E. Schroll's Erklæring til Landhuusholdnings- = Selskabet.

Deels for at kunne sysselsætte det qvindelige Lyende, deels for selv at kunne forsyne Huset med Linned, vilde vistnok ogsaa mange større Landmænd dyrke Hør, naar de blot kunde faae denne godt beredet i Nærheden. Derimod vilde kun Faa inblade sig paa Beføstningerne ved Anstæffelsen af de fornødne Hørberegnings-Apparater og Redskaber.

Medens der paa Amager var en Hørmølle, holdtes denne hovedsageligen i Gang ved at tilberede Hørstraa ikke alene fra Amager, men ogsaa fra Sjælland. Ved Edsbergs og Ullums Etablisement tilberedes, som ovenfor viist, en stor Mængde Hørstraa for Producenternes Regning; det Samme er ogsaa Tilfældet ved Hørberegnings-Anstalterne i Jylland. Erfaringen hentet rundt om i Landet lærer altsaa, at der ikke er nogen Uvillie hos den danske Landmand til for egen Regning at levere Hørstraa til Hørberegnings- = Anstalter.

Landhuusholdnings- = Selskabets Indvending mod Sandsynligheden af, at Faktorier for Kjøb af Hørstraa paa belgisk Wiis her vilde føre til heldige Resultater, er besvaret i de paa dertil hørende Sted anførte Erklæringer.

Efterat Direktoratets Indstilling af 3die Novbr. 1846 er afgiven, er paa Brønsholmsdal kommet istand en Høravlings- og Hørberegnings-Anstalt efter irsk Maade. De heldige Resultater, som denne synes at ville give, maatte gjøre det magtpaaliggende for Direktoratet at erholde en Sammenstilling mellem den belgiske og den irske Maade at avle og behandle Hørrønnen, for der- efter at kunne domme, hvilken af disse Maader fortjente mest at anbefales til Efterligning i Danmark, hvorfor Det derom henvendte sig til polyteknisk Candidat F. Grove, som har valgt alt hvad Høravlingen og dens Bearbejdning angaaer til sit Hovedstudium, og som til dette Tiemed har opholdt sig saavel i Belgien som i Irland. Nedenstaaende er hans Erklæring:

Da jeg har gjort det til min Livsopgave, at virke til Hørandustriens Fremme i Danmark, og jeg efterat være bleven polyteknisk Candidat har søgt at uddanne mig dertil, saavel ved Studering, som ved paa Stedet at undersøge de forskjellige Fremgangsmaader, der anvendes i de Lande, hvor Hørtilvirkningen drives paa den fuldkomneste Maade, er det med Glæde, at jeg modtager Hr. Etatsraadens Opfordring, at udtale mig om, hvorledes jeg antager Hørrønnen Dyrkning og Tilberedning bedst kan fremmes i Danmark, og om man bør vælge den belgiske eller den irske Methode til Mønster for vor Hørrproduction.

For tilfulde at kunne besvare disse Spørgsmaale, er det nødvendigt at adskille Begreberne: Huusindustri og Fabrikindustri; thi hver især fordrer sin forskjellige Udvikling.

Her tillands dyrkes Hørrønnen næsten udelukkende i saa smaae Quantiteter, at den kun anvendes som Middel for Huusfliden; den betragtes som et Biproduct, der ikke maa medtage for megen Arbeidskraft, derimod finder man

meget sjældent, at Hør dyrkes, for derved at erholde en Handelsvare. Der er ingen Axl, som fordrer større Opmærksomhed og Arbeide end Hørren; tillader man sig nogen Stjodesløshed kun i en enkelt Periode af dens Dyrkning, eller i en enkelt Operation af Tilberedningen, da taber Hørren betydelig, ja kan tabe al Værdi, hvorimod man i modsat Tilfælde ved stor Omhyggelighed og Kjendskab til Hørrens rette Behandling kan bringe den til en saa stor Værdi, at den bliver en af de vigtigste Sædarter. Ved at sammenligne Hørproductionen i Danmark og i Belgien, vil man snart overbevise sig herom. I det sidste Land ansees Hørren for den vigtigste Sædart; Bonden styer intet Arbeide eller Opmærksomhed paa denne, da han veed, at Hørren stedse betaler rigeligt, hvad han i saa Henseende anvender paa den. Hvad Dyrkningen angaaer, da foretages den med saa stor Omhyggelighed, at det maa betragtes som en Høvedkultur, der bedst egner sig for den mindre Landbruger, der ei har nogen stor Capital og altsaa maa søge at ernære sig ved at bringe sin Arbeidskraft i den størst mulige Anvendelse. Endvidere er den Methode, som anvendes i Belgien til Hørrens Tilberedning, saaledes, at den skaffer rigeligt Arbeide for Bonden og hans Familie netop paa de Læder, hvor han er mindst beskæftiget med andre Sædarter. Man kan derfor ikke tænke sig noget fortrinligere Middel for Huusflidens gavnlige Anvendelse end netop Hørren, behandlet efter belgisk Methode. Det er derfor ikke at undres over, at man hidtil hertilands har havt sin Opmærksomhed meest henvendt paa den belgiske Methode; men paa den anden Side maa man vel betænke, at det egentlig kun er et enkelt Distrikt i Belgien (i Omegnen af Courtraï) som saaledes udmærker sig for sin fortrinlige Hør, medens andre Distrikter i samme Land forgjæves have arbeidet paa at opnaae den samme Grad af Fuldkommenhed, hvilket altsaa viser, at det er tilfældige locale Fortrin, som betinge den høie Værdi, Hørren der har opnaaet. Ikke alene de klimatiske Forhold, Tilstedeværelsen af Floden Lys, den fortrinlige passende Jordbund, men ogsaa den høie Grad af Bearbejdning, den i saa lang Række af Aar har været un-

derkasted, det fortrinlige Sædfifte, som netop er afsættet for Hørrer, den Masse af kyndige Arbeidere, og den Lethed, hvormed Bonden affætter sin Hør, alt dette bevirker Hørproductionens Blomstring ved Courtrai. Man har foreslaaet, at forskrive 4 à 6 duelige Hørdyrkere og Hørberedere fra Belgien, og sende dem til de Egne her i Landet, hvor Hørdyrkingen er meest fremmet, og lade dem gaae fra Bonde til Bonde, og anvise dem den belgiske Methode; men, hvorledes vil en Belgier, som er vant til at finde Jorden flere Aar i Forveien forberedt til Hørrer, og nu finder en Mark, hvorpaa han aldrig vilde spille sin Hørsæd, skulde kunne raade den danske Bonde? hvorledes vil paa den anden Side den danske Bonde være istand til at følge de Forskrifter, som en belgisk Hørdyrker vil opsætte for ham? Vil det Arbeide, som Belgieren fordrer, kunne betales ved den Hør, som i saa slet forberedt Jord vil fremkomme? Uagtet Hørrer, som Bonden herved vilde opnaae, vil være meget bedre, end den, han tidligere havde erholdt, vilde den dog aldrig kunne naae saa høi en Værdi, at den kunde betale den belgiske Arbeidsmethode.

Man kan ikke vente, at en simpel Hørdyrker fra Belgien skulde kunne sætte sig saaledes ind i Forholdene her, at han kunde indrette sin Methode efter Climaten, Jordbundens Bessaffenhed og Udvikling, Rotationen, som af den mindste Jordbruger bruges, og øvrige Forhold, hvorefter Methoden maatte modificeres. Han kjender kun sin egen Methode, som under Forhold som i Belgien er den fortrinligste, men aldeles ikke vil passe sig for vore Forhold paa det Udviklingsstrin, som Hørproductionen for Djebliket staaer paa.

Man maa altsaa indkalde Hørdyrkere og Beredere, som bruge Metoder, der maae passe for vore Forhold, og disse finder man bedst i Irland. Dette Land, hvor man med største Held har arbeidet til Hørdyrkingens Fremme, ligner i sine Forhold, i det Mindste i det Nordlige, meest Danmark, og man vil derfor vist nok ikke feile, naar man vil følge Irælændernes Exempel med Hensyn til Hørindustriens Fremme her tillands. De have steds den belgiske Methode for Dje, i det Mindste ansee de den

for den fortrinligste, men desuagtet er det med den største Forsigtighed, at de indføre denne Methode, da den, naar den ikke afpasses efter deres Forhold, og ikke gradviis indføres, snarere kan virke skadeligt paa Hørproductionen end gavnligt.

Seer man hen til de Lande, der med store Opoffrelser strax have villet indføre den belgiske Methode uden nogensomhelst Modification, har man stedsse fundet, at det har været forgjæves. Det vil derfor efter min Mening være nødvendigt, først at forskrive nogle flinke irske Hørdyrkere og Hørberedere, helst af dem, som Selskabet for Hør dyrkningens Fremme i Irland har oplært, da disse netop ere dannede til at vejlede den Bonde, hvis Marker aldrig tidligere have givet Hør, eller som i det Mindste have været slet behandlede. Disse Hørdyrkere have netop stor Erfaring og Kyndighed i at bedømme, hvilken Methode bedst maatte egne sig for Bonden her; de ere vant til at raade saavel de Hørdyrkere, der have den slettest bearbejdede som den meest ucultiverede Jord i Irland; de sendes fra et Distrikt til et andet og indhente saaledes mange Erfaringer. De ere som oftest ogsaa fuldkommen hjemme i den belgiske Methode, saaledes at, om forlangtes, vilde man kunne prøve den her ved deres Hjælp.

Hadde man først opnaaet, at Bonden her kunde dyrke og berede sin Hør som i Irland, da var det paa Liden at forsøge, om man paa enkelte meget begunstigede Steder i Landet kunde indføre den fortrinlige belgiske Methode; thi da vare Jorderne allerede bedre bearbejdede, og Bønderne vilde ogsaa bedre indsee Fordeleene ved en forbedret Arbejdsmaade, og det vilde kunne være til uberegnelig Fordeel for den mindre Landbruger ved sit Arbejde at kunne erholde et saa forædlet Produkt. Men forudsat selv, at man kunde finde Steder i Landet, hvor Forholdene vare saaledes, at man strax kunde indføre den belgiske Methode, hvorledes vilde Bonden kunne anvende denne kostbare Hør? den Hør, som frembringes i Belgien, anvendes kun til Cambridge, Kniplinger og de allerfineste Lærreder; det er aabenbart, at det vilde være den største Fordærv, at anvende saadan Hør til

Huusflidsindustri, især saaledes, som den drives her paa Landet, og det vilde altsaa være ligesaa urimeligt, at lægge an paa at producere en saadan.

Den irske Hør er stærk, blød, og egner sig fortrinlig for grove Tæpper, og den vil saaledes bedst passe til Huusflid.

Anvender først Bonden et godt Sædsfiste, og har han tilstaaet Hørrer en Plads i denne, og forresten tilbereder sin Hør med Omhu og Ryndighed, da vil han snart indsee, hvilken Fordeel den kan forskaffe ham, og han vil ikke alene stadigt søge at forbedre sin Fremgangsmaade; men han vil ogsaa sørge for, at erholde bedre Redskaber til Hørrerens Hægling, Spinding og Vævning, og vil saaledes bestandig indvinde et større Udbytte af sin Høst, ja han vil drive det derhen, at han vil kunne gjøre det til en Handelsvare.

Hidtil har jeg kun betragtet Hør som Middel for Huusfliden; men ikke mindre vigtigt vil det være, at fremme Hørproduktionen ogsaa i den Henseende, at Landet kan frembringe Hør tilstrækkeligt til at forsyne Fabrikindustrien.

Her maa man ikke længer henvende sin Opmærksomhed paa de mindre Landeieendomsbesiddere, der kun kunne dyrke nogle faa Skjepper Hør om Aaret, men her er det den større Jordbruger, som aarlig kan besaae ca. 10 à 30 Tønder Land, der maa være Producent.

Jo mere Arbeide og Capital, der er anvendt paa at berige Jorden, jo mere maa man søge at avle Sædarter, som have en høi Værdi, og i saa Henseende egner netop Hørrer sig til at udbringe større Udbytte af Jorden. Man kan derfor ikke noksom anbefale Hørrer til Dyrkning i det Store i saadanne Distrikter, hvor Markterne ere i god Drift, og hvor man kan erholde tilstrækkelig Gjødningsmiddel. Jeg anseer derfor Kjøbenhavns Amt som særdeles skikket til en udvidet Hørproduktion, saavel for den høie Grad af Frugtbarhed, som Jorderne der have opnaaet, som for den høie Priis de staae i, ligesom ogsaa for den store Arbeidsklasse der findes, og den Mængde af Vandløb og Indsøer, som fortrinligen egne sig for Rødningen.

Flere større Landbrugere have ogsaa forsøgt at indføre Hørrer i deres Sædskifte; men aldrig med Fordeel, og de væsentligste Grunde, der angives dertil, have været, at Hørrer kommer til at staae dem i for høi Priis, og at den udpiner Jorden for meget, til at den kan betale sig.

Hvad den høie Priis, som Hørrer kommer til at staae i, angaaer, da hidrører den:

- 1) Fra den liden Omfarg, hvormed man udvælger Saacsfrø, og den Sparsomhed, hvormed man siden saaer; thi ikke alene faaer man derved en mindre Afgroede, men ogsaa en grovere og slettere Hør;
- 2) Fra den ufuldkomne og ofte feilfulde Maade, hvorpaa Markerne tilberedes og Hørrer dyrkes;
- 3) Fra den kostbare og fordærvelige Maade, som Hørrer tilberedes paa, idet nemlig Jordbrugere, som ikke kunne have tilbørlig Kjendskab selv, tilberede Hørrer og det ved Haandkraft og af uøvede Folk, som arbeide langsomt og paa en Maade, hvorved den største Mængde Laver falde i Blaar;
- 4) Fra det feile Sædskifte.

Den Jordbruger, som dyrker Hør i det Store, bør aldrig selv tilberede sin Hør; thi hverken har han Tid til at offere en eneste Sædart saa stor Opmærksomhed, som fordres til Hørrerens Tilberedning, eller Indsigt i at drive den paa en saadan Maade, at den størst mulige Mængde af god Hør kan udbringes ved de mindst mulige Omkostninger; dertil udfordres særegne Anstalter, og det er disse, som man især maa søge at oprette, hvor man vil have nogen ubdvidet Hørproduction beregnet for Handelen*).

At ville drive disse for Haandkraft, kan aldrig betale sig. I Irland, hvor der findes en Mængde af saadanne Anstalter, drives de næsten udelukkende af Dampmaskiner, der fyres ved Stjæverne, som affalde ved Stjætningen.

Hvad angaaer den Bemærkning, at Hørrer udpiner Jorden, da er det nu paa det bestemteste bragt i Erfaring i Irland, at naar man anvender Røvelerne til

*) *efr. dette Tidsskrifts 8de Bind, Pag. 478.*

Kreaturfoder, der baade er sundt for disse og afgiver en fortrinlig Gjødning, samt anvender Rødevandet og andet Affald fra Avlen som Gjødemiddel, da er den ikke mere udpinende end enhver anden Sædart.

Gaaer jeg nu over til at besvare, hvilken Methode den større Landbruger skal anvende med Hensyn til Hørens Dyrkning: den belgiske eller den irske, da er Svaret, at er den belgiske Methode for Djeblikkel ikke passende for de mindre Landbrugeres Drift, er dette meget mindre Tilfældet for de større; thi, som jeg tidligere har sagt, anvender Belgieren Spaden, og behandler sin Mark som et Svibelbed, hvilket naturligviis ikke kan gjøres i det Store; endvidere er den Hø, som avles i Belgien ikke den Handelsvare, som man her vilde bruge.

Saalænge man ikke har Fabrikker, der fabrikere de fineste Linnedvarer, vilde det være urimeligt at søge at frembringe en saa kostbar Hø, som den, der produceres i Belgien, og til Forsendelse vilde man aldrig kunne konkurrere med Belgien, man maatte altsaa søge at producere Hø, som kunde forarbejdes til de jevnere Linnedvarer, kort sagt, man maatte anvende den irske Methode.

Mit Forslag er derfor:

- 1) At der snarest muligt enten ved Regjeringens Foranstaltning eller ved Sammenstøb af Kjøbenhavns Amts større Landbrugere oprettes en Høberedningsanstalt efter irskt Mønster i Nærheden af Kjøbenhavn, hvortil forskrives saavel Maskiner, som Arbejdere fra Irland.
- 2) At de Jordbrugere i Kjøbenhavns Amt, som agte at indføre Høren i deres Drift, tegne sig paa en Liste, for hvormegret de agte at faae, og da i Forhold dertil betale Bidrag til Forfkrivning af 2 eller flere Hørdyrkere fra Irland, der da skulde veilede Subskribenterne med Hensyn til Hørdyrkningen.
- 3) At Huusmændsønner oplæres af disse i Hørdyrkning om Sommeren, og om Vinteren i Haandstjætning og Hegling, og endvidere ved Horanstalten gjøres bekendte med Rødningen. Disse skulde da, naar de vare oplærte, sendes rundt i Amtet, for at udbrede

iblandt Huusmændene den forbedrede Hør-Dyrkning og Tilberedning.

Paa denne Maade vilde man saavel fremme Fabrikindustrien, som Huusflidsindustrien. Havde det staaet sin Prøve i Kjøbenhavns Amt, da burde man uophølgelig gaae frem paa samme Maade i Odense og Randers Amter, og i andre Amter i Landet, hvor man maatte antage, at Hørproduktionen med Fordel kunde indføres.

Denne Erklæring er efter Direktoratets Skjønnende skreven med saamegen Sagkundskab, at der ingen Tvivl længer kan være om, at den irske Maade at avle og behandle Hørren er den for Danmark meest passende, og at det er denne, som vi bør søge at tilegne os.

Paa dertil givne Anledning har polytechnisk Candidat Grove ogsaa meddeelt Direktoratet nedestaaende Sammenstilling imellem den belgiske og den irske Maade at avle og behandle Hørren.

Med Hensyn til Hørrens Dyrkning i Irland da nærmer denne sig mere og mere til den belgiske. Betydelige Strækninger have allerede opnaaet en saadan Culturudvikling, at det kan betale sig for hver Landmand at anvende den kostbare belgiske Dyrknings-Methode; derimod finder man størst Forskjel i Hørrens Tilberedning.

I Irland er det endnu almindelig Brug, at anvende Riga-Hørfrø; i Belgien nøier Bonden sig ikke dermed; han forædler nemlig denne ved egen Dyrkning saaledes, at han faaer et endnu fortrinligere Saaefrø, det i Belgien kaldte graine de rose. Den Hør, som avles heraf, er langt finere og blødere end den, der avles af Riga Frø, graine de tonne. I Mangel af andet kan Frøet, som 2det Aar avles efter den rigaiske Udsæd, anvendes til Saaening, men derefter saaes igjen med Riga Hørfrø. Trede Aars Hørfrø sælges derimod til Oliemøllerne.

Maaden, hvorpaa det forædlede Hørfrø erholdes, er følgende:

Naar Hørren skal ruffes, lader man saameget blive staaende paa Roden, at man deraf vil erholde tilstrækkeligt Fro til næste Aars Udsæd; denne henstaaer paa Roden indtil den fuldmødnes, hvorved alle de olieagtige Dele af Planten samles i Froet. Naar Knævelerne springe let fra hinanden, ruffes Hørren og henligger nu en Maaned, ja ofte længere, inden den knævles. Knævelerne tørres og Froet renses.

Med Hensyn til Markens Bearbejdning finder man ikke stor Forskjel i Belgien og Irland. Her, som der, anvendes stor Omhu paa at erholde en dyb og flindeelt Jord, fri for Ukrud og staaende Vand. I Belgien arbejdes mere med Spaden end i Irland, og meget hyppigt bruger man at overtrampe Marken med store Træsko efter Gravningen eller Pløiningen. Riisharven bruges meget i Belgien. Af stor Vigtighed for den belgiske Dyrker er den flydende Gjødning, som han anvender kort før Saaingen.

Rotationen i Belgien er ofte 10aarig og Hørren forekommer i denne to Gange; i Irland høist 7aarig og Hørren deri een Gang. I Belgien følger Hørren stedse efter en Kornart, aldrig efter Kartofler og Grønjord, som i Irland. Uagtet det ikke ansees for godt for Hørren, bruger man dog ofte i Belgien at saae denne tillige med Kløver eller Roer. Hvad man taber i den ene Sædart, vindes ved den anden. Naar Hørren er ruffet, gives Roerne en kraftig flydende Gjødning, hvorved disses Bært i høi Grad fremflynedes.

I Belgien sorteres Hørren meget omhyggeligt under Ruffningen, en Operation, som tager megen Tid, og ikke kan betale sig uden ved den bedste Hør; men som ved denne er af stor Vigtighed; endvidere bindes Hørren der i mindre Bundter end i Irland.

I Irland standser nu Landmandens Forretninger ved Hørren; han sælger den nu, dersom den ikke allerede er solgt før Ruffningen, eller han overlader den til Hørberedere, som da rødne og skjætte den for ham. I Belgien tilbereder Bonden den ofte selv, men ikke for som her tillands selv at spinde og væve den, men for deraf at faae en Handelsvare. Hørrens Tilberedning

giver ham og hans Familie fuldt op at bestille Vinteren igjennem, saaledes at han ikke behøver at spinde og altermindst at væve den, for at have Arbeide nok. Det er en Kjendsgjerning, at jo mere man concentrerer sin Virksomhed til et bestemt Arbeide, jo fortrinligere bliver det; dette indseer Belgieren tilfulde, og derfor erholder han ogsaa et Produkt, som aldrig kan overtræffes i Godhed og som derfor ogsaa har en høi Værdi.

I Belgien henligger Straaet ofte længe inden det rødnes, og Rødningen stæer i rindende Vand saaledes, at Hørbundterne sættes i Rammer, som holdes flydende ude i de smaae Floder eller Aaer. Man anvender tre Metoder; den fortrinligste kaldes le grande tour. I Juni eller Juli rustes Hørrer, i Oktober og November knæbles den, henligger i Huus eller Stak et heelt Aar indtil September, i hvilken Maaned den rødnes 6—14 Dage, derefter tørres 2—4 Dage derved, at hvert Knippe opsættes i smaae kegleformige Stakke paa Marken, henstilles 8 Dage i 20—30 Fods lange Stakke til fuldstændig Tørring og endelig oplægges i store Stakke eller i Huus til næste Foraar. I Marts Maaned spredes den paa Marken til Blegning, vendes hver tredie Dag, og indsamles efter 6 Ugers Forløb. Den kan nu henligge i Straa saalænge man vil uden at bestadiges; tvertimod antager man, at den vinder ved at henligge. Er den derimod stjættet, taber Hørrer i Godhed ved at henligge, hvorfor Bonden aldrig stjætter meer, end han kan føre til Markedet.

Det er indlysende, at denne Methode, som paa forstjellige Tider af Aaret giver Arbeide, fortrinlig egner sig for den mindre Landbruger; kunde derfor Denne hertilands drive det derhen, at hans Jorder tilstrækkeligt bleve cultiverede, saaledes at han kunde frembringe Hør, der var værd en saadan Behandling, og de øvrige Betingelser, som i den foregaaende Afhandling ere nævnte, ogsaa foresandtes, da var derved vundet en uberegnelig vigtig Erhvervsstykke for ham.

De to andre Metoder kaldes demi tour. Den ene Methode er som følger: Hørrer, som er rustet i Juni eller Juli, henligger til næste Aar, og rødnes da

i Juni, ligger dernæst Vinteren over, og bleges i Marts, eller rødnet i Juni, kan den ogsaa bleges i Juli, men da kun 3 Uger. Den anden Methode: i Juni eller Juli ruffes Hørren, samme Aar i September eller November rødnes den og bleges allerede i Marts næste Aar.

Knævlingen skeer naturligviis altid før Rødningen. I Irland knævles Hørren strax efter at den er ruffet, og rødnes derefter i stillestaaende Vand, spredes paa Marken i kortere eller længere Tid efter Veirligets og Hørrens Bestaaffenhed og sættes i Stak.

Forforskjellen, hvorved disse Operationer forresten udføres i Belgien og Irland, bestaaer i den større Omhu, hvormed Hørren forteres, knippes og bleges.

Brydningen og Skjætningen foretages i Belgien ved Haandkraft, i Irland næsten udelukkende ved Maskiner. Man antager i Belgien, at deres kostbare Hør bliver fortrinligere ved at behandles med Haandkraft, og at der desuden udbringes mere reen skjættet Hør end ved Maskine. Ved en Prøve, som er foretaget i den Retning, har det viist sig, at af et lige Quantum Straa har man faaet $\frac{1}{3}$ Deel af Vægten reen skjættet Hør, og 2 à 3 Qualiteter Blaar, hvoraf den Første af ikke ringe Værdi. Hvor Hørren har en hoi Værdi, som i Belgien, er dette af ikke ringe Bigtighed, da den kostbarere Arbeidsmaade rigeligen betales ved Overskuddet saavel i Quantitet som Qualitet. At angive Forforskjellen mellem den belgiske og den irske Haandskjætning er ikke muligt, da den mere bestaaer i et særegt Haandelag, som kun opnaaes ved stor Ovelse. Redskaberne ere de samme, kun lettere i Belgien. Desuden bruges der ofte en grov Hegle og en større Kniv, for at rense Hørren under Skjætningen.

Hvad angaaer de Maskiner og Redskaber, som anvendes i Irland, er der paa Bronsholmsdal et fuldstændigt Sæt deraf. Hørstraet brydes paa en Maskine, der har nogen Lighed med den, som Profurator Ramsussen paa Langeland har konstrueret, og som findes beskrevet i Handels- og Industri-Tidenden for 1840 Nr.

41. Den irske Maskine bestaaer af 2 horizontale Raader rislede Valser af Jern, 5 i hver Raad, Rasmusens af nogle og tyve; mere væsentligen adskiller den sig fra denne, ved at den øverste Raad Valser i Rasmusens Maskine ligger i det Mellemrum, som dannes af den nederste Raad Valser, medens den i den irske Maskine ligger lige ovenover den anden, men dog saaledes, at Valsernes Risler ikke komme i Berørelse med Rislerne i den nederste Raad Valser som hos Rasmusen, hvorved undgaaes, at de saaledes komme til at presse mod hinanden, at Hørstraaet overbrydes. Paa Rasmusens Maskine sidder paa hver Arel en Krumtap, som sættes i Bevægelse af et Parallelogram, som igjen staaer i Forbindelse med en Hoved Krumtap, der sidder paa et Tandhjul; paa den irske Maskine sættes Arterne i Bevægelse ved Driwhjul, der gribe ind i hverandre, hvorved Bevægelsen bliver jevnere og hele Constructionen simplere. Skjætningen skeer paa Brønsholmsdal ved en Række perpendikulære Skjættetræer, som sidde paa en fælles Arel og arbeide med den brudte Hør, som ligger ovenpaa den lodretstaaende Svingsod. Rislerne i Valserne paa Rasmusens Maskine ere af forskjellig Fiinhed; herved bliver Straaet, som gaaer gennem Maskinen, brækket paa saa mangfoldige Steder, at Skjæverne derved blive knuste til Støv, som letteligen lader sig ryste fra Taverne. Naar Taven er kommen fra Maskinen, og er rystet, kan den strax bringes til Heglen.

For at erholde indført her den irske Maade at avle og tilberede Hør, som Direktoratet maa ansee for Tiden at være mere stiftet for Danmark end den bel-

gisse, var det ønskeligt, om der i de forskjellige Provindsfer kunde blive oprettet Høravlings- og Hørtilberednings-Anstalter, liig den paa Brønsholmsdal. At Regjeringen skulde foranstalte dette, kan ikke ventes, men derimod nok det, at Den understøttede den eller de, som dertil viste sig tilbøielige. Imidlertid er der eet Sted, hvor den her anbefalede Maade at avle og tilberede Hør ikke bør savnes, navnlig Høravlings-Institutet Lyffenssæde, til hvilket Djemed en dygtig irsk Høravler og Hørtilbereder bør ansættes. For saavidt Lyffenssæde er en Lære-Anstalt, saavel for Høravl som Hørtilberedning, og forsaavidt de mindre Landeiendomsbesiddere, som dyrke Hør, og selv ønske at tilberede den, ikke kunne anskaffe sig det kostbare Maskineri, maatte Lyffenssæde foruden Maskinberedningen tillige vedblive med Haandberedningen. Rigtignok kan saadan tilberedt Hør, saaledes som den endnu i lang Tid kan ventes avlet her i Landet, ikke blive almindelig Handelsvare, forudsat at den ikke sælges til en Priis, hvorved de paa dens Beredning medgaaende Omkostninger skulle dækkes, men for Bonden, som selv vil anvende den af ham avlede Hør, bliver der ikke Spørgsmaal herom, da han ikke pleier saa noie at beregne, hvad hans Dagværk koster.

I det Foregaaende have vi seet, at et Medlem af Landhuusholdnings-Selskabets Agerdyrknings Commis-sion har foreslaaet, at sende i Høravlen kyndige unge Landmænd til Belgien, efter Direktoratets Anskuelse nu til Irland, for at lære den derværende Høravl og Hørtilberedning. Direktoratet kan ikke anbefale dette.

med mindre saadanne Landmænd kunne forblive der en Række af Aar; thi ved Høravlen indtræffe saamange Afvigelser fra den almindelige Forfrift, at disse, som beroe paa tilfældige Aarsager, ikke kunne ventes at indtræffe uden i en lang Aarrække. Dette erkjendes i det Mindste i Württemberg, den af Tydslands Stater, hvor der i de nyere Tider er virket meest for Høravlens Fremme, hvorfor det derværende Selskab til Vin- og Nedhaandterings Fremme iffun søger at virke ved indforstrevne belgiste Høravlere. Herom, og om Alt hvad vedkommer Maaden, hvorpaa den württembergiske Regjering søger at virke for Høravlens Fremme i Landet, indeholdes udførligere Beretning i „Kongeriget Württembergs industrielle Forfatning i 1845“.

Capitain Sandholdt har foreslaaet en combineret Commission, bestaaende af kyndige Landmænd, Hørberebere, samt Landhuusholdnings-Selskabets Commissioner, for at overveie og gjøre Forslag til Høravlens Fremme. Skal Diemedet med en saadan Commission opnaaes, maatte den bestaae af i Faget kyndige Mænd fra de forskjellige Provindser, som havde at samle sig paa et nærmere bestemmende Sted. En saadan Commission vilde neppe kunne samles uden Beføstninger for det Offentlige, Reiseomkostninger og Diæter. Direktoratet er af den Formening, at de hertil medgaaende Beføstninger bedre anvendes til Høravlens direkte Fremme.

Iblandt de Spørgsmaale, som Direktoratet i det Foregaaende har anført, at Det ønskede besvaret, er det: om maskinspundet Garn har havt nogen Indfly-

delse paa Huusflidsbævnningen? kjøbe De, som ellers have avlet Hør, og spundet denne, nu maskinspundet Garn til eget Brug?

Fyens Stifts patriotiske Selskab bemærker hertil, at Hør dyrkingen blandt Landalmuen til sit eget Brug ei er bleven kjendelig indskrænket ved at der nu falbydes Maskingarn. Landmanden kjøber ugjerne, hvad han selv kan producere, og det er desuden nødvendigt for Huusmændene at have Spind til Pigerne især om Vinteren, hvortil Hør og Blaar meest benyttes. Maskingarn er imidlertid ikke ubekjendt paa Landet, men noget bestemt Resultat angaaende dets Fordeelagtighed have vi ikke; Meningerne ere derover deelte.

I det Direktoratet ogsaa vedkjender, at det Samme er Tilfældet her i Staden, henvises til hvad er anført i „Kongeriget Sachsens industrielle Forfatning i 1845“, om Sammenstilling mellem Hørgarn spundet med Haanden og med Maskiner, og i „Beretning om Lindebæveriets Tilstand i de danske Provindsjer“, begge Skrifter af nærværende Erklærings Afgiver.

Det Kongelige Danske Landhuusholdnings-Selskab erkjender Vigtigheden af Høravlens Vedligeholdelse her i Landet med Hensyn til Huusfliden, og anseer det derfor ønskeligt, at den fremdeles skjænktes Regjeringens Omsorg og en efter Omstændighederne afpasset Understøttelse; saafremt Regjeringen ikke gaaer et Skridt videre, og ikke bidrager til, at den her producerede Hør kan blive til en Handelsvare, er det Direktoratets Formening, at Høravlens vil komme til at ophøre; thi Maskingarnet vil komme til at fortrænge Bævnningen af det haandspundne Garn, og det er for at give Landalmuen en Erstatning for hans Tids Anvendelse til